

אכילה בסוכה בשמחת תורה

הקדמה:

"תורת ה' תמימה משיבת נפש". התורה ניתנה מפיו של יוצר כל, אשר הסתכל בתורה וברא בהתאם לה את העולם. התורה שלימה ומדויקת, ולעולם איננו יכולים לעמוד על טעמו המדויק של כל פרט מפרטיה. לכן עלינו לעשות את דבר ה' כפי שהוא, בלי להוסיף עליו ובלי לגרוע ממנו.

שאלה: האם בשל הצורך להתחלק לקבוצות קטנות ולסעוד במקומות פתוחים, בהתאם להנחיות למניעת התפשטות מחלת הקורונה, מותר יהיה לאכול בסוכה בחג שמחת תורה?

א. בל תוסיף

נאמר בתורה:

דברים פרשת ראה פרק יג פסוק א:

את כל הדבר אשר אני מצוה אתם, אתו תשמרו לעשות, לא תסף עליו ולא תגרע ממנו.

ודרשו חז"ל:

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא פב:

מנין שאין מוסיפים על הלולב (מינים נוספים, מלבד ארבעת המינים) ועל הציצית (חוטים נוספים)? תלמוד לומר לא תוסיף עליו. מנין שאין פוחתים מהם? תלמוד לומר ולא תגרע ממנו.

הגמרא במסכת ראש השנה מסייגת את האיסור:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כח עמוד ב:

מצות, אינו עובר עליהן (ב'בל תוסיף') אלא בזמן.

ופירש רש"י שם:

כגון חמשת המינים בלולב, וחמש טוטפות בתפלין, חמש ציציות בטלית (באופן זה עובר על 'בל תוסיף'). אבל תוספת יום על ימים או שעה על שעה (ששובת מעבר לשבת או לחג) – אין זה מוסיף.

ובטעם הדבר, כתבו הראשונים:

בית הבחירה למאירי שם:

הרי ששבת שמנת ימי החג כדינו, והוסיף ושבת יום תשיעי שהוא ודאי חול, אין זה נקרא מוסיף, שהרי דרכו של אדם לשבות אף בחול. וכן אם אכל מצה שבעת ימי הפסח כדינו, והוסיף ואכל מצה ביום תשיעי אין זה מוסיף במצוה, שהרי דרכו של אדם לאכול מצה אף בשאר ימות השנה. וכן בכל המצוות אם קיימן אחר זמן כגון ישיבת סוכה בשביעי וכל הדומים לאלו, אין זה נקרא מוסיף. שכל שהוא בזמנו, אם הוסיף להמשיך זמן המצוה, דרך מקרה הוא ואין זה נקרא מוסיף. ומכל מקום אם נתכוין לעשות דבר זה דרך קיום מצוה, עובר בבל תוסיף.

❖ מהו ההבדל בין הנחת תפילין שיש בהן חמש פרשיות, שאסורה משום 'בל תוסיף', לבין קיום מצווה אחר זמנה, שמוותר?

❖ לפי המתבאר עד כאן, האם ישנה בעיה כל שהיא לסעוד בסוכה בשמחת תורה?

ב. סוכה ביום השמיני

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מח עמוד א:

אין לו מקום (אחר) להוריד כליו (מהסוכה, ומעוניין להמשיך לדור בסוכה אחר החג) מהו? – רב חייא בר אשי אמר: פוחת בה ארבעה (מוריד מהסכך חלק בגודל ארבעה טפחים), ורבי יהושע בן לוי אמר: מדליק בה את הנר... הא תינח (מובן הדבר ביחס ל) סוכה קטנה (שנפסלת בכך שמוריד בה סכך בשיעור זה), סוכה גדולה מאי איכא למימר (באיזה אופן יש להתיר לדור בה אחר סוכות)? – דמעיל בה מאני מיכלא (מכניס בה כלי מאכל). דאמר רבא: מאני מיכלא – בר ממטללתא (מחוץ לסוכה. היינו, שמחמת קדושת הסוכה אסור להשהות כלי סעודה בתוכה, ובכך שמכניסם, ניכר שכבר אין זו סוכת מצווה).

❖ לשם מה נדרש לפסול את הסוכה או להכניס לתוכה כלים שאין דרך להכניס אליה בימי החג?

ממקור זה עולה, שאין לשבת בסוכה אחר סוכות, אף שאינו מתכוון לכך לשם מצווה, אלא אם כן עושה היכר שהסוכה אינה עומדת עוד לשם מצווה.

הראשונים התקשו מדוע נדרש לעשות היכר כזה, ואין די בכך שמתכוון בישיבתו שלא לשם מצווה:

בית הבחירה למאירי שם:

אין לו מקום להוריד כליו וצריך על כל פנים לאכול בסוכה, כיצד הוא עושה, שלא יראה כעובר על בל תוסיף, שאע"פ שאמרו שלא בזמנה בעי (צריך) כונה (ואם מקיים מצווה אחר זמנה, אינו עובר בבל תוסיף, כשאינו מתכוון לשם מצווה), והרי זה אין מתכוין להוסיף, מכל מקום צריך הוא לצאת ידי הבריות.

❖ כיצד יישב המאירי את סתירת הסוגיות?

❖ מדוע החמירו דווקא בסוכה יותר מבשאר מצוות?

לגבי אופי ההיכר הנדרש, כתב רבנו זרחיה הלוי, שאין די בכך שיראה שאין זו סוכה העשויה למצווה, אלא צריך שיהיה היכר לכך שהסוכה אינה עומדת יותר לדירה:

בעל המאור מסכת סוכה דף כג עמוד א (בדפי הרי"ף):

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

הגה על השולחן ערוך הנ"ל:

ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורוצה לאכול בה בתשיעי, אינו יכול לפחות בה מפני שהוא יום טוב (ואסור לסתור את הסכר, משום מלאכת סותר), ומה יעשה להיכרא: אם היתה קטנה שאסור להניח בה הנר בשאר הימים, יניחנו בה; ואם היא גדולה, שמותר להניח בה הנר, מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהם, כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה.

האחרונים דנו באפשרויות נוספות לעשות היכר:

פסקי תשובות אורח חיים סימן תרסו אות א:

יש אומרים שדווקא נקיט השו"ע לפחות מהסכר מקום ד' על ד', שניכר היטב וממילא לא נראה כמוסיף על המצוות, אבל להניח סכר פסול ד' טפחים אינו מועיל לזה, ויש חולקים וסוברים שכמו כן מועיל להניח סכר פסול, ואם פורס על הסכר או תחת הסכר סדין וכדו' בשיעור ד' על ד' טפחים מותר לאכול שם בשמיני בארץ ישראל ובתשיעי בחו"ל, וכן אם יסגור את הגגון מעל הסכר, ודבר זה מותר לעשות גם ביום טוב גופא (עצמו).

ד. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

אין אוכלים בסוכה בשמיני עצרת, שלא יהיה נראה כמוסיף על המצוות. החפץ מסיבה כלשהי לאכול בכל זאת בסוכה בשמיני עצרת, צריך להסיר סכר בשיעור ד' על ד' טפחים, או לפרוס סדין וכדומה בשיעור זה תחת הסכר או מעליו, כדי שיהיה ניכר שרצונו לבטל ממנה שם סוכה. במידה והתעורר צורך במהלך שמחת תורה לשבת בסוכה, יעשה היכר אחר שאינו יושב בסוכה לשם מצווה, כגון שיכניס לתוכה ציוד שאין דרך להכניס לסוכה משום כבודה.

היכרא בעלמא (אינו אלא היכר) הוא דלא נהוג בה מנהג דירה (שכבר אינו נוהג בה מנהג דירה). כי בנוהג שבועולם יש לכל אדם מקום מוקצה (מוגדר) לכלי מאכלו חוץ מדירתו (אנשים אינם משאירים כלי סעודה משומשים במקום מרכזי בבית, ובכך שהוא משאיר שם, מראה שאין זו דירתו).

על פי הגדרה זו נוכל להבין דבר נוסף.

במסכת סוכה מובא שיעור פסול סוכה שאינה מסוככת כהלכתה:

תלמוד בבלי סוכה דף יז עמוד א:

אזיר פוסל בשלשה (טפחים), סכר פסול פוסל בארבעה (טפחים).

לאור זאת, התקשו התוספות, מדוע בשביל לישב בסוכה בשמחת תורה, צריך לפחות ארבעה טפחים מהסכר:

תוספות סוכה דף מח עמוד א:

ותימה, מה שיעור הוא זה בארבעה, והלא אזיר פוסל בשלשה?

המגן אברהם התייחס לשאלת התוספות, ותיירץ על פי דרכו של בעל המאור:

מגן אברהם על השולחן ערוך אורח חיים סימן תרסו ס"ק א:

אף על גב (למרות) דאזיר פוסל בג' (טפחים), מכל מקום, אין היכר כל כך אם לא בד' (טפחים), שהוא שיעור מקום (חשוב).

❖ לאור דברי בעל המאור, מדוע ישנו צורך להוריד ארבעה טפחים מהסכר, ואין די בהורדת שלשה טפחים, באופן שהסוכה תפסל?

ג. פסיקת ההלכה

השו"ע פסק:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרסו סעיף א:

אם אין לו (להיכן) לפנות כליו, ורוצה לאכול בה (בסוכה) בשמיני, צריך לפחות בה מקום ארבעה על ארבעה לעשות היכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סוכה, שלא יהא נראה כמוסיף.

והוסיף הרמ"א, כיצד ינהג אם לא פסל את הסוכה מערב יום טוב, ורוצה לאכול בסוכה:

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: טור' ר' בן אור ודאוקר, טור' ר' יאיר חובב

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

